

YAZIŞMALAR 1946-1959

Albert Camus 7 Kasım 1913'te Mondovi, Cezayir'de doğdu. 1918'de ilkokula başladı. Öğretmeni Louis Germain'in yardımıyla bir burs kazanarak 1923'te liseye girdi. Çeşitli spor dallarına merak sardı. 1930'da vereme yakalanınca spor hayatı noktalandı. Cezayir Üniversitesi felsefe bölümüne yazıldı. Burada özellikle edebiyat ve felsefe alanındaki görüşlerini geliştirmesine yardım eden, kendisi gibi futbol sevdalı hocası Jean Grenier'den etkilendi. 1934-35'te kısa süreliğine Komünist Parti üyesi oldu. 1936'da yüksek öğretim diploması aldı. Akademik kariyer yapma arzusu, hastalığının nüksetmesiyle gerçekleşmedi. İşçi Tiyatrosu için oyunlar yazdı, uyarlamalar yaptı, oyun yönetti ve oynadı. 2. Dünya Savaşı'ndan önceki iki yıl *Alger-Republicain* gazetesinde başyazarlık da olmak üzere çeşitli görevler üstlendi. Fransız işgalinin son yıllarıyla kurtuluşu izleyen yıllar en etkili gazetecilik dönemi oldu. Paris'in günlük *Combat* gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak adalete, gerçeğe ve her türlü siyasal eylemin sağlam bir ahlaki temele dayanması gerektiği inancına dayanan bağımsız bir sol çizgi izledi. Camus, Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandığında 44 yaşındaydı. Kendine özgü alçakgönüllülükle, ödül komitesinde olsa, ödülü André Malraux'ya vereceğini söyledi. 4 Ocak 1960'ta Paris yakınlarında geçirdiği bir trafik kazasında öldü.

Yapıtlarından bazıları: *Tersi ve Yüzü* (1937), *Caligula* (1938), *Düğün Gecesi* (1939), *Sisifos Söyleni* (1942), *Yabancı* (1942), *Yanlışlık* (1944), *Bir Alman Dosta Mektuplar* (1945), *Veba* (1947), *Başkaldıran İnsan* (1951), *Yaz* (1954), *Düşüş* (1956), *Sürgün ve Krallık* (1957).

René Char 14 Haziran 1907'de L'Isle-sur-la-Sorgue, Fransa'da doğdu. Bu Vaucluse kasabası, ırmağı, vadisi, orada yaşayanlar Char'ın tüm yapıtına temel oluşturunca. İlk şiir derlemesi olan *Arsenal* 1929'da yayımlandığında Paul Éluard kendisini ziyaret etti ve Char Gerçeküstücü harekete katıldı. Metinleri Dalí, Kandinsky, Picasso gibi ressamların desenleriyle birlikte yayımlandı. Sonra, daha kişisel bir yol tutmaya, Gerçeküstücülerden uzaklaşmaya başladı. 2. Dünya Savaşı'nda savaştıktan sonra, 1940'ta terhis olunca Alexandre takma adıyla direnişçilere katıldı. Bu dönemde şiirlerinin yayımlanmasına kesin olarak karşı çıktı. 1945'ten sonra şiirleri yeniden yayımlanmaya başladığında, bu kez Albert Camus, George Braque, Giacometti gibi adlarla dostluk kurdu. Char 19 Şubat 1988'de Paris'te öldü.

Yapıtlarından bazıları: *Ralentir travaux*, 1930 [İş Yavaşlatma!], *Marteau sans maître*, 1934 [Ustasız Çekiç], *Feuilletons d'Hypnos*, 1946 [Hipnoz Yaprakları], *La Posterité du soleil*, 1965 [Güneşin Torunları], (A. Camus ile, ve Henriette Grindat'nın fotoğraflarıyla).

Franck Planeille Albert Camus'nün *Œuvres complètes*'ini [Bütün Yapıtları] Bibliothèque de la Pléiade'da yayıma hazırlayan ekipte yer almaktadır. Albert Camus'yle René Char'ın mektuplarını *Yazışmalar 1946-1959* adıyla yayına hazırlamıştır.

Orçun Türkay 1976'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Saint Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli yayınevlerine, kuruluşlara çevirmenlik ve editörlük yapıyor. Duras, Michaux, Blanchot, Bonnefoy, Lévi-Strauss, Starobinski, Balzac gibi yazarlardan metinler çevirdi.

*René Char'ın
YKY'deki kitapları*

*Seçme Şiirler (2008)
Yazışmalar 1946-1959 (Albert Camus ile, 2015)*

ALBERT CAMUS
RENÉ CHAR

Yazışmalar
1946-1959

Mektupları yayına hazırlayan,
sunan ve notlarla açıklayan
Franck Planeille

Çeviren
Orçun Türkay

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4428
Edebiyat - 1250

Yazışmalar - 1946-1959 / Albert Camus - René Char

Özgün adı: **Correspondance 1946-1959**

Mektupları yayına hazırlayan, sunan ve notlarla açıklayan: **Franck Planeille**

Çeviren: **Orçun Türkay**

Kitap editörü: **Ersel Topraktepe**
Düzeltili: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

Çeviriye temel alınan baskı: Editions Gallimard, 2007
1. baskı: İstanbul, Haziran 2015
ISBN 978-975-08-3323-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2012
Sertifika No: 12334
© Editions Gallimard, 2007

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Bu yapıttaki görsellerin yayın hakları,
hak sahibiyle yapılan özel bir anlaşma gereği YKY'ye aittir, hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İçindekiler

İRMAĞIN KIYISIYLA DENİZİN KIYISI, RENÉ CHAR’LA ALBERT
CAMUS • 7

BU BASKI ÜZERİNE • 13

TEŞEKKÜRLER • 14

YAZIŞMALAR 1946-1959 • 15

EKLER • 169

1. *Albert Camus’nün René Char Üstüne Yazdıkları, René Char’ın
Albert Camus Üstüne Yazdıkları* • 171
2. “Güneşin Torunları” Üstüne • 197

ZAMANDİZİN • 203

KAYNAKÇA • 215

ÖZEL ADLAR DİZİNİ • 217

René Char'la Albert Camus L'Isle-sur-la-Sorgue'da.

© Albert Camus Vârisleri/Özel Koleksiyon. Hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İrmağın Kıyısıyla Denizin Kıyısı, René Char'la Albert Camus

Jacqueline Lévi-Valensi'yle Edwin Engelberts'e

Yaratıcı kişiler kardeş gibi yakın olabilir mi birbirine? İki sanatçının buluşması, kimi zaman arkadaşlıkları, ortaya koydukları ve onlarda ortaya konan yapıtın dışında var olamaz. İşte bu yüzden, yazarların yazışmalarını okumak çoğu zaman okuru düş kırıklığına uğratır. Julien Gracq, *En Lisant en écrivain*'da, iki ressamın (Matisse'le Bonnard örneğini ele alır) yazışmasının “çok benzer çalışmalarının ilerleyişi konusunda birbirine incelikle bilgi veren, bencillikten ve bayağılıktan uzak biçimde gerçekliğe yaklaşmak için yardımlaşan iki Benedikten”in¹ yazışmasını ne ölçüde andırabildiğini vurgular. Ressamların yazışması ermişlerin yetkinlik yolundaki söyleşisini akla getirebiliyorsa da (şeytanca olanları da yok değildir), diye sürdürür Gracq, yazarlar söz konusu olduğunda bu olanaksızdır. Bu olanaksızlığı yazarın, sanatıyla olan ilişkisinin yapısına bağlar: “Yazın alanında ermiş yoktur [, orada var olan] yalnızca kendilerine özgü sapkınlıklarına kapanıp kalmış ve ermişlerin birliğini istemeyen sapkın mezheplilerdir²”. Bu nedenle de, iki yazarın yazışması “karşılıklı ve uyarıcı eleştiri” aşamasını geçemeyebilir. İki büyük yazarın buluşma anı, öncelikle her birinin yapıtının gelişim ya da ortaya konuş anıyla ilişkilendirilmelidir. Aralarındaki ilişki başlangıçta, her birinin kendi özgünlüğünden, daha sağlam bir temele oturmamış o sestten kuşku duyduğu süreçte farklıdır. Bu süreçte, “[sanatçı] oldukları konusunda kararsızken, başka bir şey olmadıklarından emin olan³” sanatçılar, her birinin yolunu yitirmemek için kendini sakınması gereken etkilere karşı uyanık davranır. Derken, sanatçının söyleyecek bir şeyleri

1 Julien Gracq, *Œuvres complètes* [Bütün Yapıtları], Gallimard, 1995, “Bibliothèque de la Pléiade”, II. cilt, s. 565.

2 Agy, s. 566.

3 Albert Camus, *L'Envers et l'Endroit*'ya (Tersi ve Yüzü) önsöz, *Œuvres complètes*, Gallimard, 1995, “Bibliothèque de la Pléiade”, II. cilt, s. 38.

olduğunu bildiği ve onu nasıl söyleyeceğini, kendine karşı bir bağlılık duygusuyla gitgide daha açık biçimde kavradığı olgunluk süreci gelir. İşte o zaman yapıt, kuşkulara karşın, gelip geçici kısırlıklara ve hatta kimi zaman tanık olunan vazgeçme eğilimine karşın, ortaya konur. Etki artık çok büyük bir tehlike olmaktan çıkıp bir kazanca dönüşür. Julien Gracq, Char'la Camus'ye ilişkin olarak şöyle yazar: “Savaş sonrası yıllarda, Char'la birlikte, Camus'yü de biraz tanıdım: Bir zamanlar La Littérature à l'estomac'ı onların Empédocle dergisinde yayımlamıştım. Onların kitapları bana hâlâ çok yakın gelir, üstelik karaltıları birbirinden çok farklı görünebilecek o iki arkadaş, zaman geçtikçe yapıtlarının anlamında da yakınlaşmaya başladı.”

İnsanların, sanatçıların, yapıtlarından hareketle ve adına, iyi kötü dünya ya da yapıtın arka bahçesi denen o gizem ve yaratı kaynağını her birinin kendi içinde taşıdığı koşullarda yönedikleri amaç birliği.

Bu yazışmalar, bir yaşamın içinde gerçekten önem taşıyan, yaşamı kimi zaman anlık bir şans gibi daha güzelleştiren o koşullar üstüne düşünce-
rimizi besleyecek bir buluşmaya ve arkadaşlığa tanıklık ediyor. “Manzara da, dostluk gibi, yeraltı ırmağımızdır bizim. Ülkesiz manzara” diye yazar René Char. Bununla birlikte, o ırmağın geçiş noktalarını saptayabiliriz. Montaigne'in La Boétie'yle olan arkadaşlığı üstüne ileri sürdüğü eksilti “çünkü o oydu, ben de ben” sözüne, biz René Char'la Albert Camus'yle ilgili olarak şunu ekleyebiliriz: “... yaşamlarının ve yapıtlarının o anında”. Gerçekten de savaş öncesinde Char'la Camus'nün söyleşebileceğini pek düşünemez insan. Kişiler de, yapıtlar da birbirinden uzak gibidir. Char Camus'nün adını ilk kez duyduğunda, Céreste Maquis'sindedir [silahlı direniş örgütü]. Bir arkadaşı ona Yabancı'yı vermiştir. Ama Char'ın da yazdığı gibi, kendisinin o tanımadığı yazarın kitabında doyurucu, üstünde derinlemesine düşünülecek bir alan bulmasına engel olan koşullar gereği, buluşma gerçekleşmez. La Postérité du soleil'in (Güneşin Torunları) sonsözünde, René Char kitabı karıştırdığını, ama ondan “çok da etkilenmediğini” anlatır. Buna karşın, ortak bir ırmak daha o zamandan akıyordur. Bu noktada, birkaç imge onun akışını bize gösterebilir.

René Char 1931'de “Sömürge Sergisine Gitmeyin” adlı duyuruya imzasını attığında, Camus'nün birkaç yıl sonra Alger républicain'in sütunlarında benimseyeceği kimi anlayışları savunmuştur. 9 Şubat 1934'te, René Char 6 Şubat'ta aşırı sağ örgütlerin düzenlediği yürü-

yüşler sırasında meydana gelmiş olaylara karşılık olarak düzenlenen gösterilere katılır. Bu karşı gösteriler, Halk Cephesi'ni doğuracak akımın çıkış noktasını oluşturacaktır. Camus'ye, 1935'te, Komünist Parti'ye katılır (sömürgeciliğe karşı savaş bir öncelik olmaktan çıkınca, 1937'de partiden ayrılacaktır), 1936'da İşçinin Tiyatrosu'nu kurar, Cezayir Kültür Evi'nin kurulmasına katkı sağlar ve Blum-Violette tasarısını destekler. 1938'den sonra Alger républicain'e yazdığı makaleler yüzünden, Ocak 1940'ta, Cezayir'den uzaklara sürülür. Siyasal şiddetin hüküm sürdüğü bir süreçte güdümlü olmak (o gösteriler sırasında yaralananları ve ölenleri, faşist İtalya'daki, Nazi Almanyası'ndaki şiddet iklimini ve 1936'dan sonra, İspanya Savaşı'nı unutmayalım) her şeyden önce fiziksel açıdan yürek isteyen bir iş olduğu kadar, kabul edilemez olana boyun eğmemek anlamına da gelir. Öte yandan, İspanya Savaşı o yıllara damgasını vuran acılara doğru ilerleyişin daha da hızlandığına işaret eder. 1937 tarihli Placard pour un chemin des écoliers'nin başındaki, İspanyol çocuklarına adanmış şiir, iki adamı açıkça birbirine yaklaştırır, her ne kadar yayımlandığı sırada Camus onu okumuş olsa da olmasa da. O andan sonra, ikisinin de en önemli özelliği bir güdümlülük; daha olgunlaşma aşamasındaki yapıtlarında söylenen ve savunulan şeyler adına benimsenen bir tutumdur. Camus'nün sözüyle söylersek, bu tarih "eğitimi" Direniş'teki güdümlülüğü hazırlar. Sanat yapıtından çok siyasetle kurulan ilişki, daha birbirini tanımayan iki adamı bir araya getiren şeydir. Camus her türlü siyasal aldatmacada ya da ödleklilikte (ve aynı zamanda sömürgeciliğin özel durumunda), ilkelerle edimler arasındaki çelişkiyi yerer. Tutarlılık ve herkese saygı duyulmasını ister. Char'sa, herkesin özgürlüğe kavuşması ya da onu yeniden elde etmesi için, öncelikle bireyin başkaldırısına, ayaklanmasına bel bağlar.

Savaş sırasında, ikisi de yine yaratıcı bir kişi, ozan olan bir arkadaşın ölümüne tanık olur. Camus, René Leynaud'nun Poésies posthumes'üne, Char da gözleri önünde öldürülen, Maquis yoldaşı Roger Bernard'ın Ma faim noire déjà'sına önsöz yazacaktır. Bu koşullar altında, iki adamın savaştan hemen sonra buluşmasını çabuklaştıran temel metin "Francis Curel'e Pusulalar" olmuştur. Bu metnin tınısı (Char onu önce Empédocle'un ilk sayısında yayımlayacaktır), iki yıl sonra çıkacak Başkaldıran İnsan'la birlikte⁴, ortak ve ivedi kaygıları açığa vurur.

4 Bkz. Revue des lettres modernes'in "Série Albert Camus"sünün 19. sayısında (Minard, 2001), "Hommes de Midi, René Char et Albert Camus".

Tüm bunlardan sonra, “yaman ölümü gördükten, paylaştıktan” sonra nasıl yeniden “gündelik yaşama” dönülür? Simgeleri ölüm kamplarının bulunuşu ve nükleer yıkımın ortaya çıkışı olan dönemin ölçüsüzlüğü, insanın, ölçünün, adlandırılabilir olanla olmayanın yeniden düşünülmesini gerektirir. Sanatçının, sanatında, reddettiği ya da kendine dayattığı sınırlarla savaşıma alışkın olması, bunu başkalarına gösterirken ona özel bir yetkinlik kazandırır. Jean Grenier *Carnets*'de Louis Guilloux'un Albert Camus'yla ilgili söylediği bir tümceyi anımsatır: “Albert Camus saf şiddetten yana biri olabilirdi, ama kafasındaki ülkü doğasına engel oluyordu”.⁵ Şiddet, hepimizin içinde var olan tüm o “kör ve içgüdüsel şeyler”,⁶ diktatörün boş özgürlüğüne ya da onun “yandaş”larının, “yoldaş”larının kör uşaklığına kapılmadan dengelenmelidir. Dolayısıyla, René Char'ın Albert Camus'ye yazdığı ilk mektupta Caligula'ya gönderme yapılmasının aralarındaki “temas noktası”nın ne olduğunu açığa vuran önemli bir gösterge olduğu anlaşılır. Kişi içinde yaşadığı dönemin ölçüsüzlüğünü ve herkeste var olan ölçüsüzlüğü, kısır ve ölümcül bir tür deliliğe kapılmadan nasıl “üstlenebilir” ki? Tarihte ortaya konan bu sorunun yanıtı, ancak iş başındaki sanatçının sabırlı ve buna koşut çalışmasında aranabilir. “Sanatın kurak toprakları”nda, attığı adımlar onu “deliliğin kıyısı”na götürebilir. Yapıtıyla savaşan sanatçı bir çare gibi görünebilir. Camus için olduğu kadar Char için de, bir yanda yapıt, öteki yanda güdümlülük yoktur. İkisi de aynı atılımın parçasıdır, ama kurtuluş yaratıcıdan gelecektir: “Karanlıklarımızın içinde, Güzelliğe bir yer yok. Her yer Güzelliğin”.⁷

Kaynaktan önce, onun doğduğu toprak vardır:

Emin olur olmaz bundan
Boğazı sıkı sıkı
Sözü kolaylaştırdı

Üç kuruşluk resimli dergilerin üstünde oynuyordu söz

-
- 5 Louis Guilloux'dan Jean Grenier'ye, aktaran Jean Grenier, *Carnets 1944-1971*'de, Claire Paulhan Yayınları, 1999, s. 383.
 - 6 Albert Camus'nün son söyleşi, *Essais*, Gallimard, 1965, “Bibliothèque de la Pléiade”, 1925.
 - 7 René Char, *Feuilles d'Hypnos*, 237, *Œuvres complètes*'te, Gallimard, 1998, “Bibliothèque de la Pléiade”, s. 232.

Konuştı öldürürcesine
Yırtıcıyı
Ya da acımayı

diye yazar René Char.⁸ Yazı “doğal yoldan” gelmediğinde (şiddettir, söküp koparmadır o), şiirsel bir dille konuşan ve René Char’ın “Saydamlar” olarak adlandırdığı insanlarla yakınlıktan da doğar. Ama ozanın görevi “şiiri evrensel manzaraya yükseltmek için taşradaki gezintisinden söküp koparmak”tır. O herkes için konuşmalıdır. Névons çocuğu tekinsiz bir evden kaçır, çok fazla birlikte olamadığı babasının can çekişmesi, ardından ölümü, hoyrat ağabeyinin attığı dayaklar, annesinin de çoğunlukla düşmanca olan vurdumduymazlığı derken, genellikle özgürce yaşayıp düşünebildikleri için parmakla gösterilen insanların arasında bulur kendini. Şiir’in ortaya çıkışı ve onunla buluşma hem zorunlu, hem de gönüllü bir sürgünde gerçekleşmiştir.

Camus’de yazının doğuşu da annesinin sessizliğine (onun sessizliği sitemkâr değildir ama öyle bir vurdumduymazlığı yansıtır ki insanda hem acıma, hem sevgi, hem hayranlık, hem de korku uyandırır), gözünde bile canlandıramadığı babasının ölümüne ve kendisinin doğup büyüdüğü o dünyadan sürülmesine bağlıdır. Char ırmak kıyısının insanıysa, Camus deniz kıyısının insanıdır.⁹ Biri acıyla özgürlüğün, korkuyla sevincin uzamını çayırlarda ve La Sorgue kıyılarında, “kaya gibi sağlam, kuş kadar duyarlı”¹⁰ insanların arasında bulmuştur. Ötekiyse Tipasa’nın güzelim kokuları arasında, deniz kıyısından ya da Djemila yelinin kurak çölünden geçer. Onun “Saydamlar”ı Cezayir ya da Oran’ın melezleşmiş halklarıdır. Sürgün, yazı seçimi hem içten, hem de yaşamsal bir gerilimi zorunlu kılar. “Evet, güzellik de var, ezilenler de. Kalkışılan işin güçlüğü ne olursa olsun, ikisine de sadakatsizlik etmeyeceğim asla” diye yazar Yaz’da.

İki adam, iki sanatçı, yapıtları yüzünden, diledikleri şeyler yüzünden çaresizce yalnız olmalarına karşın münzevi değillerdir. René Char’ın dediği gibi, kendilerine yavaş yavaş ortak bir “arkabahçe”, L’Isle-sur-la-Sorgue dolaylarına ve daha genel anlamda Ventoux’yla Luberon arasında, Le Vaucluse’e bakan bir yurt toprağı bulurlar.

8 “Possible”, *Le Marteau sans maître*, agy, s. 8.

9 Bkz. 90. Mektup, s. 98.

10 “Suzerain”, *Fureur et mystère*, *Œuvres complètes*, agy, s. 261.

Buluşma arkadaşlıktan önce gelir, ama arkadaşlığı kardeşliğe dönüştürebilecek özel bir hava da kazandırır ona. 1946'da buluşan, yalnızca iki insan değildir, onlar birbirinden çok farklı, buna karşın bir tek yapıtları sayesinde yaklaşabildiğimiz o "yeraltı ırmağı"nda birbirine yakın olan iki sanatçıdır. Arkadaşlık orada bireyleri aşan, her birinin sanatçı olarak uzamını genişleten bir keşiftir. René Char 3 Kasım 1951 tarihli bir mektupta şöyle yazar: "Bence, bizim kardeşliğimiz –her alanda– düşündüğümüzden, hissettiğimizden de öte."¹¹ Camus'nün de yazdığı gibi, "en sonunda birkaç kişi olunca birdenbire kalabalık hissediliyorsa"¹² da, hayranlıkla ve bilgiyle yoğrulan bu kardeşlik yaratıcının yalnızlığına saygı gösterir. Buna karşın, nasıl ki "şiir yazma isteği ancak tam da çok ender bulunan yoldaşların sayesinde düşünülüp hissedildiği ölçüde gerçekleştirilebilir",¹³ bir yapıtın tamamlanması sürecindeki kuşku anı da sırtını yalnızca "bilen ve anlayan, kendisi de aynı yolun yolcusu olan bir dost"una¹⁴ dayayabilir.

11 71. Mektup, s. 80.

12 37. Mektup, s. 48.

13 René Char'dan Albert Camus'ye, 55. Mektup, s. 64.

14 Albert Camus'den René Char'a, 125. Mektup, s. 128.

Bu Baskı Üstüne

René Char’la Albert Camus’nün yazışması on iki yıldan biraz daha uzun bir süreye yayılmıştır. İki arkadaş düzenli olarak görüşür (ama istediklerinden daha seyrek). Dolayısıyla, yazışmaları düzensizdir. Char, Camus’nün tersine, mektuplarına pek seyrek tarih atar. 1956’dan sonra, demek ki Camus’nün Paris, Chanaleilles Sokağı’na, René Char’la aynı apartmana yerleştiği sırada, tarih atmayı enikonu bırakır. Pusulalarda çoğunlukla yalnızca gün belirtilmiştir. Bu yüzden, bu baskıda tarihleri doğrulamaya çalışmak gerekti. Bu kitabın ilk ve en büyük bölümü yazarların tarih attığı mektuplardan ve zamandizine kesin olarak yerleştirilebilecek olanlardan oluşuyor. Bu “derleme”nin sonunda, belli bir süreçte toplanabilecek birtakım mektuplarla, tarihlendirilemeyen mektupları bir araya koyduk. Tarihlerle ilişkin bizim eklediğimiz tüm öğeler köşeli parantezle ve italik olarak belirtilmiştir. Son olarak, olanaklı olduğunda zarfın üstündeki adresi de, postane damgasının tarihini de belirttik.

Çevriyazıya gelince, kitap adları mektuplarda yalnızca baş-harfleriyle geçtiğinde de, onları açık olarak ve hep aynı biçimde yazmaya karar verdik. Kitap adları italik, şiirlerinkiler ya da kısa metinlerinkilerse tırnak içindedir (örneğin, “*Toz Edilmiş Şiir*’in Arkasındaki Öykü”). Ad, kahraman, yer ya da gündelik sözcük kısaltmalarını da, karışıklık yaratmayacak olduğunda tamamladık.

Pek de çok olmayan ve çoğunlukla düzeltme amaçlı eklemeleri, değiştirilen sözcükleri ya da karalamaları belirtmedik. René Char’la Albert Camus’nün metinlerine yapılan göndermelerde, bazı istisnalar dışında, kaynak olarak “Bibliothèque de la Pléiade” dizisinde yayımlanan *Œuvres complètes*’ten [Bütün Yapıtları] yararlanıldı (bkz. kitabın sonundaki kaynakça).

Bazı yerlere dağılmış birkaç parça dışında, René Char’la Albert Camus’nün özgün mektuplarının bir kısmı Fransız Ulusal Kütüphanesi’nin Elyazmaları Bölümü’nde, bir kısmıysa Aix-en-Provence Albert-Camus Merkezi’nde korunmaktadır.

Teşekkürler

Yayıncı bu kitabın olabildiğince eksiksiz olmasına yardımcı olan Catherine ve Jean Camus'ye, aynı şekilde Marie-Claude Char'a teşekkür eder. Mme Pia Engelberts, M. Jacques Polge ve M. Pierre Leroy çoğu daha önce basılmamış belgelere ulaşmamızı sağlayıp gerek yazışmaları, gerek notları zenginleştiren bilgiler verdiler bize. Aix-en-Provence Albert-Camus Merkezi araştırmalarımızı büyük ölçüde kolaylaştırdı, bize orada yardım eden Marcelle Mahasella'nın uzmanlığı ve güleryüzlü desteği bizim için çok değerliydi.

Marie-Claire Rous-Planeille ve Emmanuelle Fournier, Camus'yle Char'ın mektuplarının kimi zaman zorlandığımız çevriyazısının özenle ve aslına bağlı kalınarak gerçekleştirilmesini sağladı; Zette Montagnier, Jean-Pierre Roux, Andrée Fosty, Jean-Louis Meunier, Marie-Louise Taittinger bazı önemli ayrıntıları aydınlatmamıza yardım etti. Giselle Nègre, Pierrette, Sabine ve Thomas Planeille bizi yüreklendirip, yer yer büyük özen gerektiren bu çalışmaya destek oldu.

Son olarak, Alban Cerisier hem Albert Camus'yle René Char'a, hem de bugünün okuruna yararı dokunacak büyük bir kavrayışla, doğruluk kaygısından hiç ödün vermeden bu kitabı gözden geçirip çatısının kurulmasını sağladı.